

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

11. Kroeber, A., Kluckhohn, S. (1952) Culture: a critical review of concepts and definitions // Cambridge, MA: Peabody Museum, Vol.47. No. 1. p. 30-39., с. 30-39
12. Levy, P. (2001) Cyberculture. Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 14., p. 14
13. Marcuse G. One-dimensional person. M.: LLC "Izd - ACT", 2002. 526 p., p. 26.
14. Martynova S. The phenomenon of marginalization as a factor in the transformation of modern forms in cultural creation: diss. ... candidate of cultural studies: 26.00.01. Kyiv, 2021. 191 p., p. 27.
15. Schweitzer A. Decline and revival cultures Selected M: Prometheus, 1993. 512 p., p. 295.
16. Sorokyn P. Человек. Civilization. Society M.: Politizdat, 1992. 543 p., p. 297.
17. Spengler O. Zakat Evropy. Essays on the morphology of world history. In 2 volumes, T.1: Gestalt and reality / O. Spengler. - M.: Mysl, 1993. – 663 p., p. 36
18. Tatyana Gumenyuk, Mariana Palchynska, Polina Herchanivska, Yuriy Kozak and Nataliia Kobyzhcha (2021) Overcoming the Modern Socio-Cultural Crisis – from Postmodern to Post- Postmodern: Theoretical Aspects. International Journal of Criminology and Sociology. no. 10 pp. 745-752., p. 234.
19. Touren A. Vozvraschenie čelkovo izkusznego. Sociology essay. M.: Nauchnyi mir. 1998. 133 p., p. 9.

Ібрагім Елен,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП Середня освіта (Українська мова і література)
Науковий керівник: **Петінова Оксана**, д. філос.н.,
професор кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

ПРО СВОБОДУ І ПРИРЕЧЕНІСТЬ У РОЗУМІННІ Ж. – П. САРТРА (на прикладі праці «Буття і ніщо»)

Жан-Поль Сартр – один з найвпливовіших філософів свого часу, належав до течії екзистенціалізму. Філософія екзистенціалізму тісно пов'язана з літературною течією екзистенціалізму, які іноді важко відмежувати одне від одного, адже філософи є також письменниками, що викладають свої погляди в художніх літературних творах, а не лише в філософських працях та трактатах. Це явище стосується й Жан-Поль Сартра, який вводив свої філософські роздуми у романи та й взагалі вони були написані під явним впливом світогляду письменника. Течія досліджує людину як унікальну істоту, у якій є

право вибору. За постулатами цього філософського світогляду (а часто екзистенціалізм визначають не лише як філософську течію, але й світогляд та навіть стиль життя) найважливішими для людини є свобода, вибір та приреченість. Вони визначають її екзистенцію, тобто існування. Жан-Поль Сартр власне дотримувався класичного екзистенціального умонастрою, не відділяючи свою філософію від життєустрою.

Тема «свободи та приреченості» зараз, в сучасних реаліях, є актуальною, як можливо ніколи до цього. Загалом екзистенціалізм, як власне філософська, а не літературна течія, тісно пов'язана з війною і на його формування впливали життєві погляди людей передвоєнного, власне воєнного та повоєнного часу. Жан-Поль Сартр у своїх працях підіймав тему свободу також і у воєнному контексті. Зокрема у своєму трактаті «Буття і ніщо» міркував над вільністю людини в умовах фашистської окупації, що є болісно співзвучним з ситуацією, що склалася нині в нашій країні та, особливо, у наших недалеких сусідів. Як на мене, всю актуальність власне праці Ж.-П. Сартра можна виразити далі наведеною цитатою: «Первісний сенс і мета війни містяться в тендітній тілобудові людини. Отже, необхідно добре усвідомити, що руйнівність є суто людським феноменом, і що саме людина є тим, хто руйнує свої міста за допомогою підземних поштовхів або безпосередньо, руйнує свої кораблі з поміччю циклонів або безпосередньо» [1, 141].

Для початку, слід визначити, що праця «Буття і ніщо» є основоположною у філософії Жан-Поля Сартра. В ній він дає всі головні та основні категорії, які згодом розтлумачує у своїх подальших працях та наводить практичні нариси у своєму художньому доробку.

Для розуміння значення «свободи» у Ж.-П. Сартра перш за все треба знати про головні категорії, які її визначають. Філософ-письменник оперує такими поняттями як «буття», «буття-в-собі», «буття ніщо» («ніщо», «небуття»). «Буття» - це все, що існує поза свідомістю, й те, що її обумовлює. Воно у розумінні Ж.-П. Сартра не є трансцендентним і визначається у «бутті людини» та «бутті-в-собі». Він вважав, що «буття» не існує поза людиною. Також важливо зазначити, що Ж.-П. Сартр був прихильником атеїстичного екзистенціалізму і визначав походження буття не від Бога – це є важливим моментом для подальшого розуміння «свободи» та «приреченості». Своєю чергою, «буття-в-собі» є основою філософського погляду Ж.-П. Сартра. «Буття-в-собі» це і є те, що є все. Сам філософ визначив це поняття такими трьома реченнями: «Буття є. Буття є в собі. Буття є те, що воно є» [1,133]. Це поняття є певним протиставленням буття в інших філософських течіях, які розглядали людину ніби «ззовні». Основним способом осягнення «буття-в-собі» є «синтез самого себе з собою» [1, 132]. «Буття ніщо» – те, що протиставляється «буттю». Якщо «буття» є повсюдним, то «ніщо» – категорія, яка властива лише «буттю людини» і виражається у всіх «негаціях» та «руйнаціях», що є частинами «людського буття».

«Свобода» Ж.-П. Сартра – це і є «буття людини». Своєю чергою «буття людини» є поєднання «буття» та «ніщо». У розумінні філософа свобода є основою буття людини, які є настільки нерозривними поняттями, що їх не можна розділяти: «Людина не є спочатку, щоб бути вільною потім, адже нема різниці між буттям людини та її «свободо-буттям» (etre-libre)» [1, 155].

Ж.-П. Сартр вважав, що людина не здобуває свободу, що свобода – це те, що лежить у початків існування людини. У світогляді філософа людина приречена на свободу. Також варто зазначити, що головним критерієм виявлення свободи людини є її вибір, що і визначає цю приреченість.

Філософ притримується постулату Достоєвського: «Якщо Бога не існує, все дозволено», що визначає свободу людини та вільність її вибору. Атеїстичний погляд письменника формує концепцію приреченої свободи.

У «Буття і ніщо» автор наводить багато прикладів волевиявлення людини, на яких він пояснює свою концепцію свободи. Хотілось би для більшого розуміння розібрати два з них: актуальний та найцікавіший для мене.

Актуальним є приклад щодо мобілізованого, який направляє до пункту збору [1, 161]. З цієї ситуації можна побачити, що головною перешкодою людської свободи є страх, але на будь-який, а перед самим собою. Далі визначає, що якщо це є страх перед самим собою, то це тривога. У свої пізнішій праці «Екзистенціалізм – це гуманізм» Ж.-П. Сартр дав ширше пояснення цій ситуації [2]. Він підкреслив те, що вже раніше зазначав у «Буття і ніщо», що свобода є шляхом подолання тривоги, тільки, коли людина її долає, вона є вільною [1]. Виходячи з цього, він зазначає, що навіть, якщо людина зробила вибір у зв'язку з тривоگوю, це є виявом свободи. Тому будь-хто, хто зробив вибір піти на воєнний злочин чи вирішив стояти осторонь і ніяк не протистояти, несе відповідальність. Адже хоча тривога з одного боку є перешкодою, з іншого боку є спонукальником до вибору [1, 164].

Цікавим є приклад з поясненням щодо свободи самогубства [1, 165].

Ж.-П. Сартр визначає, що будь-яке рішення: скоїти чи не скоїти; відійти в нерішучості й потім наважитись, чи зовсім не наважитись; пригнути й потім жалкувати, – є виявленням свободи попри тривогу, контртривогу та нерішучість, яка виникає з тривоги. На мою думку, у цій ситуації можна побачити цю приречену свободу. Коли людина опиняється у такій ситуації вона має зробити вибір, який є виявленням свободи. Будь-яке рішення є зробленим вибором. Також філософ зазначав, що сама можливість чи неможливість, яка виникає перед людиною, не має ніякого значення [1]. Отже, можна підсумувати, щоб людина не зробила, яке б рішення не прийняла, вона приречена на свободу.

До дискусії про приреченість свободи у розумінні Ж.-П. Сартра можна віднести його знамениту фразу: «Ми ніколи не були такими вільними, як під час фашистської окупації» [1, 112]. Філософ визначає, що свобода – відповідальність, тягар. Тому і людина в окупації, армії, цілком в ситуації, коли всі рішення приймають за неї, є вільною від тягара рішень.. Але це не значить,

що людина – несвободна, адже вона зробила вибір не приймати рішень, що також є виявленням свободи.

Отже, які висновки можна зробити щодо «свободи та приреченості» у філософії Ж.-П. Сартра? Свобода – те, що лежить у початків людини. Вона не буває зовнішньою, тобто тією, що її визначає суспільство, вона буває лише внутрішньою, тобто такою, що є у кожної людини незалежно від обставин. Свобода є основою «буття людини», своєю чергою, людина приречена на свободу. Диференційним чинником визначення свободи є вибір, а людина попри всі тривоги, страхи, можливості/неможливості не може бути вільною від вибору, тому і не може бути вільною від свободи.

Література:

1. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феномонологічної онтології. *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: навч. посібник / упорядники В. В. Лях, В. С. Пазенюк.* Київ: Ваклер, 1996. С. 112 – 182.
2. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. *Читанка з філософії: У 6 книгах.* Київ: Довіра, 1993. Кн. 6: Зарубіжна філософія ХХ століття. С. 131 – 139.
3. Бичко І. Екзистенціалізм. *Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення).* Київ: Абрис, 2002. С. 186 – 187.
4. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е видання, виправлене і доповнене. Київ: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. 544с.
5. Філософська концепція свободи Ж.-П. Сартра. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/12854/>
6. Буття і ніщо в філософії Сартра. Проблема існування людини. Категорії свободи, вибору і відповідальності в філософії Сартра. URL: http://ni.biz.ua/11/11_5/11_51088_bitie-i-nichto-v-filosofii-sarta-problema-sushchestvovaniya-cheloveka-kategorii-svobodivibora-i-otvetstvennosti-v-filosofii-sarta.html

*Алатиренко Мирослава,
к.пед.н, доцент
Чернігів, Україна*

**СВІДОМЕ УКРАЇНСТВО: РОЛЬ (ВНЕСОК) РЕЛІГІЙНИХ,
КУЛЬТУРНИХ І НАУКОВИХ ДІЯЧІВ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ В
ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДАХ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ**

«бо це кузня,...(священників і мирських апостолів),